

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Niny Zemanové
„Prestiž povolání v letech 1995-2013“

Prestiž povolání je jednou z významných komponent sociálního postavení ve společnosti. Text Niny Zemanové je nepochybně pokusem o zevrubnou analýzu prestiže s využitím pokročilých statistických metod. To je nutno ocenit - přestože data, která prestiž povolání měří, neustále v rámci výzkumů CVVM vznikají, jsou tato data využita většinou pouze pro základní zpracování v podobě tiskových zpráv. Akademických prací, které by se prestiží povolání zabývaly do hloubky, mnoho od devadesátých let nevzniklo. Vzhledem k tomu, že prestiž povolání není v práci analyzována v jednom období, ale jsou využita data od poloviny devadesátých let do současnosti a navíc jsou při analýzách zohledněny generace respondentů, jde nepochybně o práci s relevancí pro historickou sociologii.

Práce je empirická, je postavena na důkladné analýze dat z výzkumů IVVM a CVVM. V úvodu práce jsou stanoveny hypotézy a jim odpovídající modely vlivu proměnných – model sociodemografický, generační změny, model třídní příslušnosti a model vycházející z vlivu subjektivní životní úrovně. Tyto modely jsou pak převedeny do podoby série lineárních regresí, kde jsou ověřovány. Regresní analýza je zvládnuta velmi dobře. Vzhledem k tomu, že bylo potřeba pracovat s více datovými soubory a v rámci nich pouze s částí respondentů a navíc řadu proměnných bylo potřeba upravit tak, aby mohly vstoupit do regrese, hodnotím tuto část vysoko, a to přestože samotné modely vysvětlují jen velmi malou část variability hodnocení prestiže. I to je nutno brát jako výsledek vypovídající o velmi homogenním hodnocení prestiže napříč českou společností – jak to také autorka práce interpretuje.

Hodnocení skupin povolání, které tvoří závisle proměnné v regresích je zkonstruováno na základě analýzy hlavních komponent. K této části mám některé výhrady. V textu by mělo být lépe popsáno jak byly komponenty vytvářeny (například s pomocí jakého softwaru) a především by měly být uvedeny údaje, které by pomohly čtenáři zhodnotit „kvalitu“ výsledného řešení. Pomohlo by uvedení podílu celkového rozptylu vysvětleného jednotlivými komponentami, respektive hodnoty vlastních čísel komponent. Vzhledem k tomu, že sama autorka uvádí, že v několika případech bylo potřeba nějakým způsobem upravit výsledné řešení (např. omezit počet vytvořených hlavních komponent) respektive se rozhodnout pro zařazení určité profese do jedné ze dvou komponent u kterých měla téměř stejně vysoké skóry, rád bych na obhajobě diskutoval, zda by nebylo lepší roli PCA pro vytváření skupin povolání potlačit a raději vytvořit tyto skupiny více deduktivně, na základě nějaké typologie.

Nyní uvedenu ještě několik poznámek ke konkrétním místům práce:

- Na straně 15 je uvedeno “ Takovým velkým srovnávacím mezinárodním výzkumem byl ten provedený v 50. a 60. letech, který porovnával 60 vyspělých industrializovaných zemí. Jednalo se o studii Donalda J. Treimana, jejíž výsledky byly publikovány až v 70. letech.“ To je pro čtenáře poněkud zavádějící, Treiman dělal

v sedmdesátých letech sekundární analýzu výzkumů, které byly více nebo méně nezávisle dělány v jednotlivých zemích.

- „IVVM, které zkoumalo prestiž od roku 1995 do roku 2000“ (str. 16 práce). Pro pořádek je potřeba uvést, že prestiž byla zkoumána v IVVM už v roce 1993, data se ovšem nezachovala.
- „Jiní autoři tvrdí, že výzkumy prestiže mohou být jen odrazem sociální desirability, tedy že žebříček prestiže nezobrazuje pomocí subjektivního hodnocení lidí objektivní skutečnost, ale naopak že takto si lidé přejí, aby vypadalo rozvrstvení společnosti“ (Str. 22). Social desirability je obvykle chápána jako tendence odpovídat podle sociální normy jak ji respondent vnímá, spíše než podle vlastních postojů.
- Na straně 11 je uvedeno: “V žádném z výzkumů nebyla použita explicitní definice prestiže či váženosti povolání. Nicméně, jak poznamenává Hauser [Hauser 1996], toto není podstatné. Nezáleží totiž na tom, jakými slovy se tazatel respondenta bude ptát, odpověď vždy bude stejná, respondentovi není potřeba pojem prestiž či váženost vysvětlovat“. To že odpověď bude **vždy stejná**, je přeci jen mírné posunutí významu toho co Hauser píše – uvádí na daném místě příklady velmi vysokých korelací hodnocení prestiže mezi různými typy respondentů a různými způsoby zjišťování.

Práce je logicky členěna, má odpovídající grafickou podobu a je psána bez velkého množství stylistických a gramatických chyb (jen výjimečně se objevují překlepy).

Z výše uvedených důvodů doporučuji práci přijmout k obhajobě a hodnotit ji známkou výborně nebo velmi dobře v závislosti na výkonu u obhajoby. Při obhajobě navrhuji diskusi o omezeních stanovení skupin povolání pomocí analýzy hlavních komponent a naopak výhodách oproti tomu, kdy by tyto skupiny byly vytvořeny na základě nějakého teoretického konceptu.

V Praze 18. 9. 2014

Martin Vávra